

Hørings svar – NOU 2022: 7 – Et forbedret pensjonssystem

Pensjonistforbundet og SAKO (LO-Stats Pensjonistutvalg, Telepensjonistenes Forbund, Fagforbundets sentrale pensjonistutvalg, Postens Pensjonistforbund, Politiets Pensjonistforbund, Jernbanepensjonistenes Forbund og Statens Vegvesens Pensjonistforbund) viser til at Arbeids- og inkluderingsdepartementets 20. juni 2022 sendte NOU 2022: 7 – *Et forbedret pensjonssystem* på høring.

Innledning

Vi vil i hovedsak konsentrere oss om å kommentere Pensjonsutvalgets foreslåtte endringer av pensjonssystemet. Rekkefølgen av saker vi tar opp er ikke i prioritert rekkefølge, men følger utvalgets rapport, NOU 2022: 7. Vi gir først vår vurdering av aldersgrensene i pensjonssystemet, deretter nivået på og reguleringen av minsteytelene i pensjonssystemet, og så reglene for alderspensjon til uføre. Vi vil i tillegg gjøre rede for Pensjonistforbundets syn på regulering av pensjon, samt etterlattepensjon for alderspensjonister i folketrygden.

Økte aldersgrenser

Pensjonsutvalget foreslår å øke aldersgrensene i pensjonssystemet gradvis fra og med 1964-kullet. Forslaget innebærer at alle aldersgrensene i pensjonssystemet parallellforskyves oppover. Det vil si at nedre grense for uttak av pensjon, som i dag er 62 år øker, «normert pensjonsalder» som i dag er 67 år øker, samt øvre grense for pensjonsopptjening, som i dag er 75 år øker.

Vi vil konsentrere oss om å kommentere økningen av den nedre 62-årsgrensen, samt 67-årsgrensen.

62-årsgrensen

Pensjonistforbundet kan støtte en justering av 62-årsgrensen i takt med økt levealder, forutsatt at sliterne i arbeidslivet sikres en ordning som ivaretar muligheten for å gå av tidlig. Vi ser at en fast nedre grense på 62 år vil gi stadig lavere årlig pensjon for yngre årskull, som følge av levealdersjusteringen. Dersom den nedre aldersgrensen gradvis økes vil det være i tråd med oppfordringen om å stå lenger i jobb, samtidig som man unngår at de årlige pensjonsnivåene fra laveste uttaksalder stadig blir lavere.

67-årsgrensen

Pensjonsutvalget foreslår at 67-årsgrensen oppjusteres i lik takt som 62-årsgrensen. Pensjonistforbundet støtter ikke dette.

67-årsgrensen knytter seg i dag til tre ulike forhold.

1. Overgang fra uføretrygd til alderspensjon.
2. Øvre grense for mottak av og pensjonsopptjening for arbeidsavklaringspenger, dagpenger og sykepenger etter ordinære regler.
3. Ubetinget rett til alderspensjon. De som har en pensjonsopptjening som er lavere enn minsteytelsen vil ha krav på minsteytelsen fra denne alderen.

Vi mener det bør være ulike aldersgrenser for disse tre forholdene.

Aldersgrensen for overgang fra uføretrygd til alderspensjon bør knyttes til alderen hvor årskullet har kompensert for levealdersjusteringen. Det vil sikre at uføre skjermes helt for levealdersjusteringen av alderspensjonen.

Den øvre grensen for mottak av og pensjonsopptjening for arbeidsavklaringspenger kan knyttes til samme grense som for uføretrygd. Den øvre grensen for mottak av dagpenger og sykepenger etter ordinære regler bør ikke knyttes opp mot pensjonssystemets aldersgrenser, men mot aldersgrensene i arbeidsmiljøloven. Den alminnelige aldersgrensen i arbeidsmiljøloven er i dag 72 år. Vi så blant annet under pandemien at mange ansatte over 67 år dessverre ble rammet av at de ikke hadde krav på dagpenger da de ble permittert. Samtidig var det mange over 67 år som gjorde en ekstra innsats, spesielt i helsevesenet og skole.

Vi mener 67 års-grensen for ubetinget rett til alderspensjon må opprettholdes. En heving av denne grensen vil være en innstramning som kun rammer dem med lavest pensjonsopptjening. De som har høyere pensjonsopptjening enn minsteytelsen vil, som følge av fleksibelt uttak, ikke påvirkes av at 67-årsgrensen øker. Personer med høy pensjonsopptjening vil fremdeles stå svært fritt til å velge når de vil starte uttaket av pensjonen. Dette forslaget innebærer kun en økning av aldersgrensen for ubetinget rett til minsteytelsen. Vi mener det vil være svært problematisk dersom denne aldersgrensen øker. Med utvalgets forslag vil en person født i 1984 med lav pensjon måtte vente helt til 69 år og 4 måneder før pensjonsuttaket kan starte. Forslaget kan isolert sett føre til at flere blir utslitt og dermed uføre før de når pensjonsalder. Det er ikke bra for folkehelsen at de med lavest pensjonsopptjening skal tvinges til å stå lenger i jobb. Det kan være svært negativt for livskvaliteten til personene det gjelder, samt føre til økte kostnader i helsevesenet.

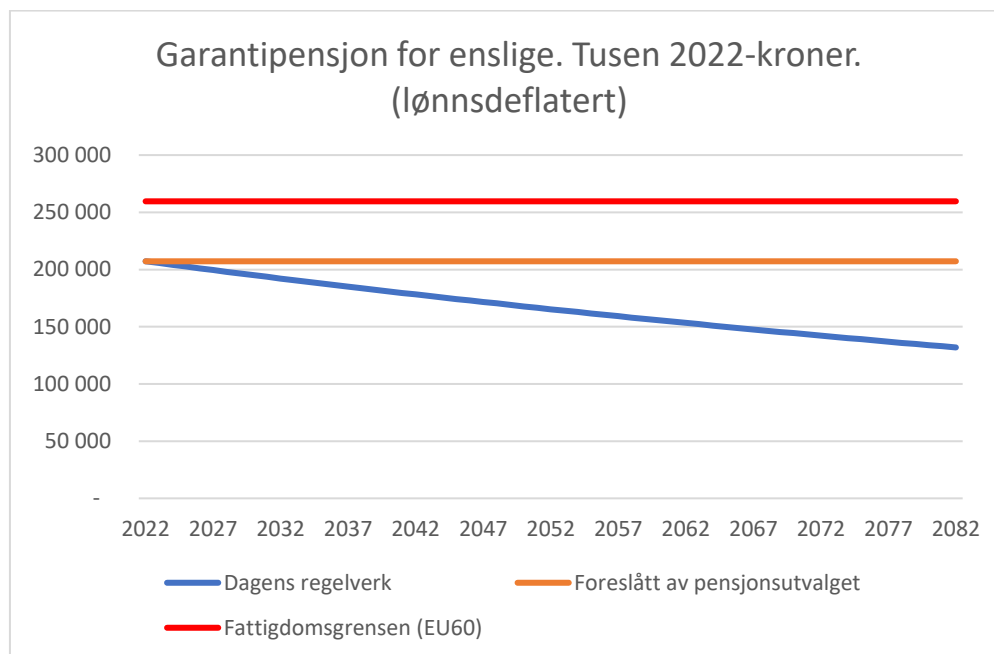
Minsteytelsene i folketrygden

Underregulering av minsteytelsene er ikke sosialt bærekraftig

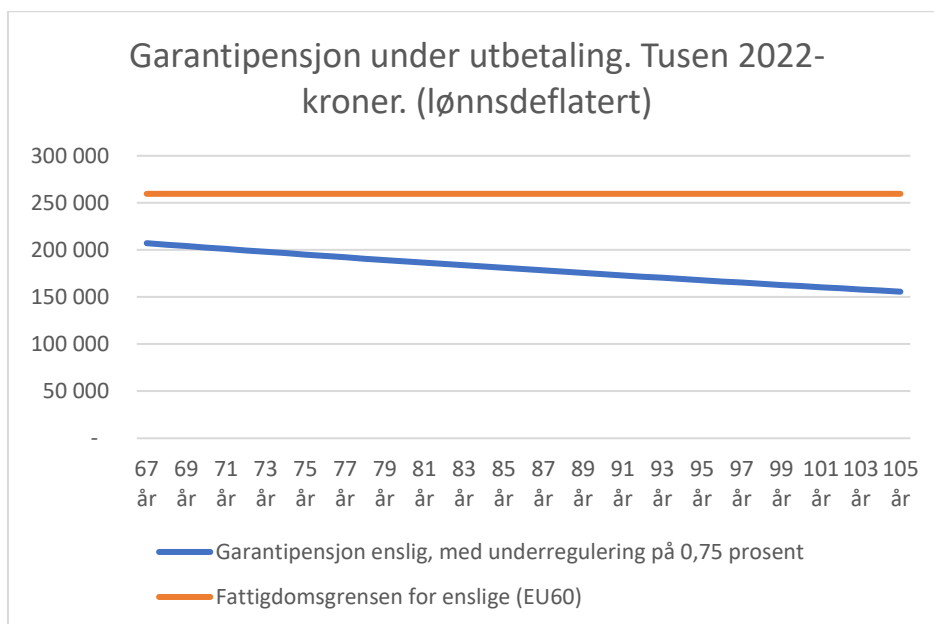
Dagens pensjonssystem har en åpenbar svakhet ved at minsteytelsene underreguleres. Ikke bare underreguleres minstepensjonen under utbetaling, men selve minstesatsene øker mindre enn lønnsveksten. Etter dagens regelverk oppreguleres satsene i takt med gjennomsnittet av lønns- og prisveksten, noe som innebærer at det vil variere litt fra år til år hvordan reguleringen blir sammenlignet med lønnsveksten. Pensjonsutvalget forventer imidlertid en reallønnsvekst på 1,5 prosent årlig på lang sikt. Da gir gjennomsnittet av lønns- og prisveksten en forventet årlig

underregulering i forhold til lønnsvekst på 0,75 prosent. Minsteytelsene blir dermed stadig lavere sammenlignet med gjennomsnittlig lønnsnivå. Over flere år vokser avstanden betydelig. Se den blå streken i figuren nedenfor.

Pensjonistforbundet har flere ganger påpekt at dette ikke er bærekraftig, og er glad for at Pensjonsutvalget også har innsett dette. Utvalget har foreslått at minsteytelsene skal reguleres i takt med lønnsveksten, noe som stopper det økende gapet mellom minsteytelsene og lønnsnivået, se den oransje streken i figuren ovenfor. Vi mener imidlertid at utvalgets forslag ikke går langt nok. Minsteytelsene for alderspensjon i folketrygden ligger i dag på et nivå som er betydelig under fattigdomsgrensen, EU60. Utvalget foreslår at minsteytelsene ikke skal øke utover dagens nivå, og det innebærer at minsteytelsene vil sementeres på et lavt nivå. I tillegg foreslås det at minsteytelsene underreguleres under utbetaling, noe som vil øke avstanden til fattigdomsgrensen betydelig over pensjonisttilværelsen. Figuren nedenfor viser hvordan underreguleringen vil påvirke garantipensjonen gitt en forventet underregulering på 0,75 prosent til lønnsveksten hvert år.

Vi minner om at dagens minstepensjonister får ingen nytte dersom minstenivåene skal lønnsreguleres før uttak. Også personer med få år igjen til pensjonsalder, vil få svært begrenset nytte av dette.

Som det kommer frem av utvalgets rapport utpeker enslige minstepensjonister seg som en gruppe med en høy andel som lever med vedvarende lavinntekt, hele 78,2 prosent i 2020 (s. 265 i NOU 2022: 7). Det er helt urimelig dersom Stortinget binder seg til å ikke kunne øke ytelsene for pensjonistene med lavest inntekt. Det må være opp til Stortingets til enhver tid sittende flertall å avgjøre om de vil prioritere økt minstepensjon, eller prioritere andre områder.

Garantipensjon og minste pensjonsnivå

En stor endring med pensjonsreformen er at minste pensjonsnivå utfases og at det kun er garantipensjon i ny alderspensjon fra folketrygden. Pensjonistforbundet er kritiske til dette siden garantipensjonsnivået ligger betydelig lavere enn minste pensjonsnivå. Det betyr at fremtidige «minstepensjonister» vil kunne ha enda lavere pensjon enn dagens minstepensjonister. Vi ønsker ikke at pensjonssystemet i fremtiden skal gi enda lavere pensjon til dem som har minst. Det er ikke en god utvikling, og svært lite ambisiøst. Tvert imot bør vi strebe etter å stadig forbedre situasjonen for dem som har minst. Da reduseres forskjellene. De fleste i Norge er skjønt enige om at et samfunn med mindre forskjeller er en fordel. At vi har relativt små forskjeller i Norge er noe å være stolt over, og vi er derfor bekymret over utviklingen hvor pensjonssystemet både i folketrygden og tjenestepensjonene går i mer individualisert retning.

Vi foreslår imidlertid ikke at garantipensjonen skal likestilles med minste pensjonsnivå.

Vi foreslår at minste pensjonsnivå videreføres også i ny alderspensjon fra folketrygden (alderspensjon etter folketrygdloven kapittel 20).

Dette vil ha lavere kostnader enn å harmonisere garantipensjonen med minste pensjonsnivå, slik pensjonsutvalget har utredet i kapittel 11 (se side 273 i NOU 2022:7).

Vårt forslag betyr i praksis at personer som har en pensjon opptjent etter nytt regelverk som ikke overstiger minste pensjonsnivå vil få økt pensjonen sin opp til dette minimumsnivået. Har man en garantipensjon og inntektpensjon som samlet sett er lavere enn minste pensjonsnivå vil man få et pensjonstillegg som sikrer at utbetalingen samlet sett øker opp til minste pensjonsnivå.

En innvending mot å ha et minste pensjonsnivå er at det skaper en «minstepensjonsfelle». Vi mener det er et absurd begrep. Det er ingen felle å bli sikret et høyere pensjonsnivå, dersom man av ulike årsaker ikke har tjent opp en høy nok pensjon gjennom livet. Det er tvert imot en svært viktig del av sikkerhetsnettet i folketrygden, og er viktig for å motvirke forskjeller.

Ved å supplere den nye folketrygden med et minste pensjonsnivå kan man fremdeles hevde at alle år i jobb teller til økt pensjon. Man må bare tilføye at, de som ikke har tjent opp nok pensjon vil sikres et minimumsnivå. At vi har slike sikkerhetsnett i velferdsstaten, er helt nødvendig. Sikkerhetsnettet må videreføres også for alderspensjonister med opptjening etter nytt regelverk.

Arbeidstakere vil fremdeles ha sterke insentiver til å jobbe. Først og fremst får man lønn når man jobber, noe som i seg selv er det sterkeste økonomiske insentivet til å jobbe. Dernest vil de aller fleste være omfattet av tjenestepensjonsordninger med alleårsopptjening, hvor man får økt pensjon desto lenger man jobber. Mange har også forsikringsordninger og andre personalgoder gjennom jobben. Selv de som omfattes av minste pensjonsnivå fra folketrygden har derfor insentiver til å stå lenge i jobb, selv om det ikke nødvendigvis gir økt uttelling for alderspensjonen fra folketrygden.

Lønnsregulering av minsteytelsene under utbetaling

Utvalget vil opprettholde en underregulering av minsteytelsene under utbetaling. Dette skaper noe utvalget kaller *årskullspesifikke* minsteytelser, hvor hvert årskull får sitt eget minstenivå og de eldste årskullene får lavere minstenivå enn yngre kull. Pensjonistforbundet går imot dette. Det øker forskjellene blant pensjonistene, samtidig som det øker kompleksiteten i pensjonssystemet. Vi mener minsteytelsene må øke minst i takt med lønnsveksten også under utbetaling. Vi viser til Pensjonistforbundets krav om at pensjonsøkningene skal være gjenstand for årlige forhandlinger, se s. 9.

Vi viser til vårt forslag om å videreføre minste pensjonsnivå også i regelverket for ny alderspensjon fra folketrygden. Dette i kombinasjon med lønnsregulering både av satsene og pensjon under utbetaling, vil sikre en videreføring av universelle minsteytelser, slik vi har i dagens pensjonssystem etter gammelt regelverk. Dermed vil pensjonistene ha et felles minimumsnivå på alderspensjonen fra folketrygden, uavhengig av alder og antall år siden pensjonsuttaket startet. Vi vil understreke at vi mener det fremdeles skal være ulike nivåer på minsteytelsene avhengig av om man bor alene eller har samboer. Andelen aleneboende minstepensjonister som lever med lavinntekt er langt høyere enn hos samboende minstepensjonister, til tross for at minsteytelsene er lavere for samboende minstepensjonister.

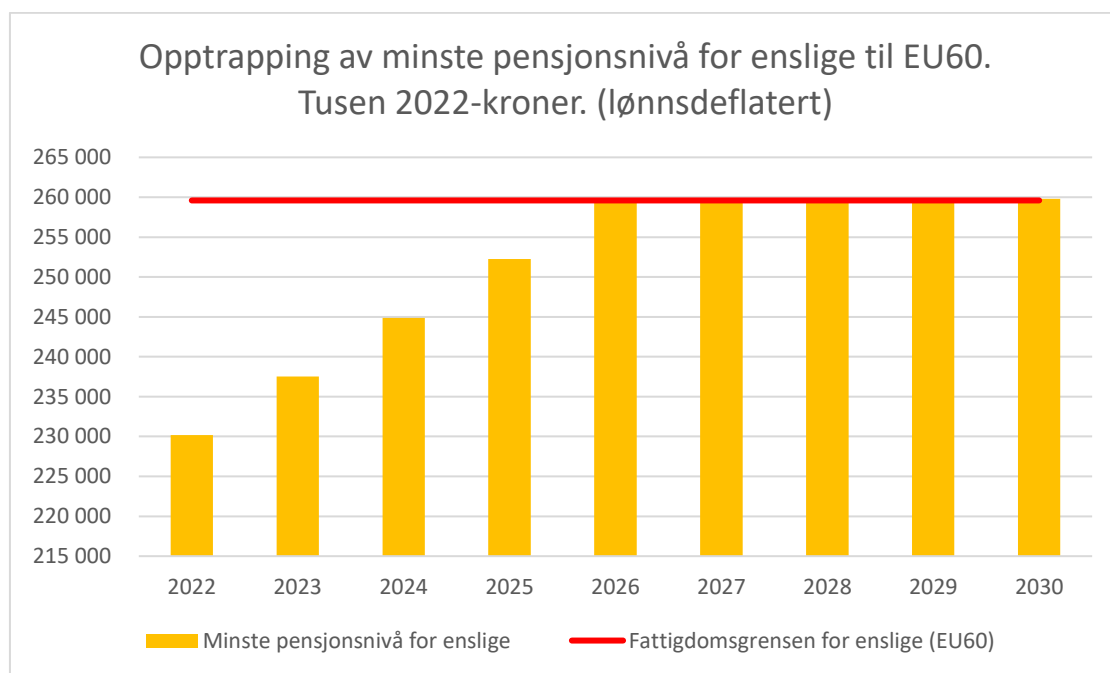
Økt minste pensjonsnivå opp til EU60

Pensjonistforbundet ønsker å videreføre minste pensjonsnivå i ny alderspensjon fra folketrygden (kapittel 20 i folketrygdloven), og at minste pensjonsnivå skal øke opp til EU60-nivå.

Pensjonistforbundet krever at satsene for minste pensjonsnivå økes gjennom en opptrappingsplan hvor målet er å overstige fattigdomsgrensen etter EU-definisjonen (EU60).

I 2022 utgjør minste pensjonsnivå for enslige 230 170 kroner, og 171 058 kroner for samboende/gifte med lav sats. Per juni 2022 var det 1 009 700 alderspensjonister, hvorav 140 000 minstepensjonister. Blant minstepensjonistene var 84 000 enslige, og 56 000 gift eller samboende (40 400 av de gifte og samboende mottar lav sats). *Kilde: NAV*

Fattigdomsgrensen etter EU60 anslås til 259 600 kroner for enslige, og 194 650 kroner for samboende i 2022. Med gjeldende anslag må minstesatsene øke med om lag 29 400 kroner for enslige og 23 600 kroner for samboende minstepensjonister med lav sats før målet er nådd. Vi foreslår at dette gjøres over en 4-årsperiode med om lag 7 500 kroner i økt årlig sats for enslige, og 6 000 kroner for samboende.

Pensjonsutvalget dokumenter at 78,2 prosent av de aleneboende minstepensjonistene lever med en samlet inntekt under fattigdomsgrensen (EU60) i 2020, og at andelen har økt med 13 prosentpoeng siden 2011 (se s. 265 i NOU 2022: 7). Dette er ikke sosialt bærekraftig. Minstepensjonen må løftes for å forebygge fattigdom og utenforskap blant eldre.

Når målet er nådd vil minstepensjonister bo i en husholdning der inntekten ikke er lavere enn 60 prosent av medianinntekten. Dette er et tiltak som reduserer fattigdom og ulikhet. Det vil bidra til at minstepensjonister får bedre levestandard, og i større grad kan ta del i goder og aktiviteter som øvrige medlemmer av samfunnet har tilgang til.

Minste pensjonsnivå har blitt økt flere ganger mellom 2016 og 2021. Når minstepensjonen øker er det viktig at det ikke gir reduksjon av andre ytelser personer med lav inntekt kan ha krav på. Vi ber om at det tas hensyn slik at bostøttemottakere ikke får lavere bostøtte når minstepensjonen øker. Vi ber også om at mottakere av offentlig tjenstepensjon ikke får samordnet bort sine tjenstepensjoner når minstepensjonene øker. Uten å ta slike hensyn vil mange minstepensjonister oppleve at det gis med den ene hånden – og tas med den andre. Da får ikke målgruppen den reelle hjelpen de trenger.

Uføres alderspensjon

Pensjonsutvalget er enige om at dagens regelverk for uføres alderspensjon i ny opptjeningsmodell gir alt for lave pensjonsnivåer. Uføre med ny opptjeningsmodell får kun opptjening av alderspensjon frem til 62 år. Og alle årskull går over fra uføretrygd til alderspensjon ved 67 år. Levealdersjusteringen ved 67 år gir lavere pensjon for yngre årskull etter hvert som forventet levealder øker.

Vi har ikke et vellykket pensjonssystem når hvert årskull får stadig lavere pensjon.

Pensjonssystemet må være sosialt bærekraftig, ha god fordelings- og likestillingsprofil og sikre et anstendig pensjonsnivå også for dem som ikke kan kompensere for levealdersjusteringen gjennom å stå lenger i jobb. Framskrivningene av alderspensjonsnivået for uføre peker bratt nedover – det er et tegn på en pensjonsreform som er på ville veier. Det er derfor svært viktig at regelverket for uføres alderspensjon endres.

Pensjonsutvalget er delt i synet på hvordan regelverket bør forbedres med tanke på uføres alderspensjon. Flertallet ønsker at uføres gjennomsnittlige alderspensjonsnivå skal stabiliseres i forhold til sammenliknbare arbeidsføres gjennomsnittlige pensjonsnivå. (NOU 2022: 7, s. 345). Flertallet mener at reglene for uføres alderspensjon må vurderes ut fra avgangsalderen blant de som ikke blir uføre, og foreslår at det gis opptjening til 65 år.

Mindretallet foreslår at uføres alderspensjonsopptjening heller følger den normerte pensjoneringsalderen. Det vil gi opptjening av alderspensjon til 67 år/normert pensjonsalder, og at overgangen fra uføretrygd til alderspensjon skjer fra samme tidspunkt.

Utvalget ønsker å knytte justeringen av aldersgrensene opp mot 1963-kullet, slik at dette kullet danner et basisårskull som senere årskull kan sammenlignes mot. Utvalgets forslag for uføres alderspensjon tar også utgangspunkt i at 1963-kullet er basisårskullet. Det mener vi er feil utgangspunkt.

Det egentlige basisårskullet i pensjonsreformen er 1943-kullet, som fylte 67 år i 2010. 1943-kullet var det siste årskullet som hadde 67 år som uttaksalder, og som ikke måtte stå utover denne alderen for å kompensere for levealdersjusteringen. 1963-kullet har derimot en betydelig levealdersjustering fra 67 år, og må ifølge NAVs prognoser stå i jobb til 69 år og 6 måneder for å kompensere for levealdersjusteringen.

Pensjonistforbundet mener uføre bør skjermes helt for levealdersjusteringen. Vi foreslår derfor at både opptjening av alderspensjon og overgang til alderspensjon bør derfor skje fra den alderen hvor det er fullt ut kompensert for levealdersjusteringen. For 1963-kullet skjer dette som nevnt ved 69 år og 6 måneder ifølge NAVs prognoser, og for hvert etterfølgende årskull øker alderen med om lag 1 måned per år (kilde: [NAV](#)).

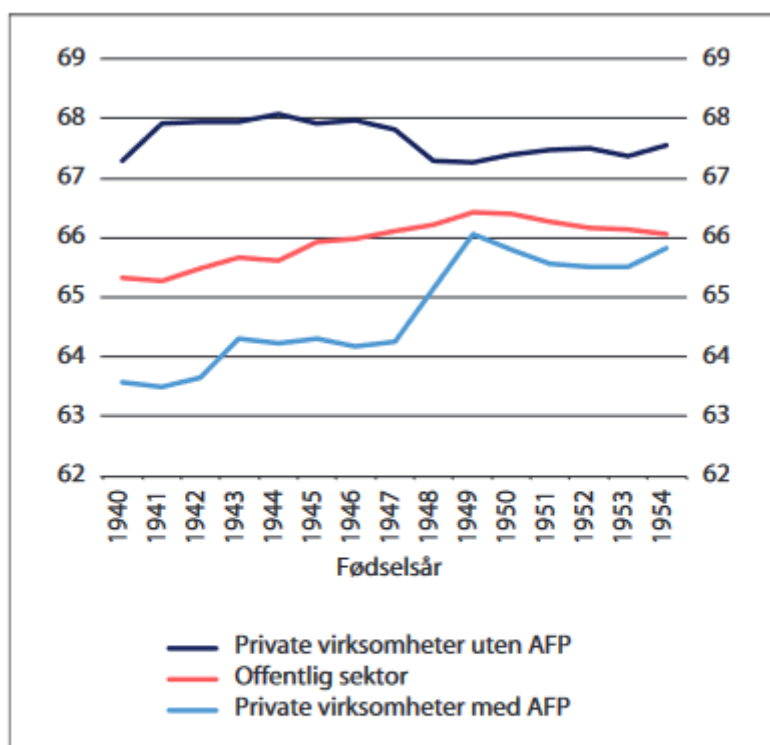

Observasjon av arbeidspåres tilpasning

Vi mener en observasjon av arbeidspåres tilpasning ikke er et godt nok grunnlag for å vurdere pensjonsopptjeningen for uføre. Årsaken er at arbeidspåre til en viss grad kan *velge* å gå av tidlig, og at noen dermed prioriterer økt fritid av eget ønske. Uføre har imidlertid ikke noe slikt valg.

Mange arbeidspåre er omfattet av AFP. Det er en delvis statsfinansiert pensjonsordning som er livsvarig i privat sektor, og som også skal bli livsvarig for ansatte fra offentlig sektor født i 1963 eller senere. AFP gir et høyere samlet pensjonsnivå og kan derfor bidra til at arbeidspåre har *råd* til å pensjonere seg tidligere enn de ville gjort uten AFP. Uføre får imidlertid ikke AFP, og vil dermed ha lavere gjennomsnittlig samlet pensjon enn arbeidspåre som følge av dette.

Vi viser til Figur 5.3 fra NOU 2022:7, s. 58, som viser at median avgangsalder er høyere for ansatte i privat sektor uten AFP enn med AFP:

Figur 5.3 Median avgangsalder¹ blant arbeidspåre etter sektor og fødselsår

¹ Tallene er påvirket av overgang til A-ordningen som grunnlag for sysselsettingstallene fra 2015.

Kilde: Arbeids- og velferdsdirektoratet.

Vi vil også understreke at observasjoner gjort hittil av arbeidspåres avgangsalder kan gi et dårlig beslutningsgrunnlag for justering av pensjonsopptjeningen for uføre med ny opptjeningsmodell. De arbeidspåre årskullene som er observert hittil er i all hovedsak omfattet av alderspensjon fra folketrygden etter gammelt regelverk. I det gamle pensjonsregelverket i folketrygden vil mange ha «full

opptjening» etter 40 år i arbeid. Effekten av å stå lenger i arbeid er dermed begrenset, og pensjonssystemet i folketrygden gir ingen insentiver til å stå lenger i arbeid. Det er derfor å forvente at personer omfattet av gammelt regelverk i gjennomsnitt vil jobbe kortere enn personer omfattet av nytt regelverk. Personer omfattet av det gamle regelverket kan imidlertid få økt årlig pensjon ved utsatt uttak. Prinsippet om nøytralt uttak betyr at utsatt uttak av pensjonen gir høyere årlig pensjon, men ikke høyere forventet pensjon over livsløpet. Pensjonen øker altså ikke totalt sett, men øker årlig fordi den skal fordeles på færre leveår.

Uføre med opptjening etter gammelt regelverk bør også skjermes for levealdersjustering

Pensjonsutvalget har foreslått endringer av regelverket for uføres opptjening av alderspensjon etter nytt regelverk. De har imidlertid ikke foreslått forbedringer for uføre omfattet av alderspensjon etter gammelt regelverk. Uføre i årskullene 1944–1953 har tidligere fått et eget tillegg til alderspensjonen som skjermer for om lag halvparten av virkningen av levealdersjustering. Tillegget er ikke videreført for senere årskull. Uføre i årskullene 1954–1962 har dermed ingen skjerming for levealdersjusteringen. Disse kullene har opptjening etter en kombinasjon av gammelt og nytt pensjonsregelverk

Pensjonistforbundet mener at overgangskullene mellom 1954 og 1962 bør sikres en egen skjermingsordning for andelen av pensjon opptjent etter gammelt regelverk. Vi foreslår at uføre med opptjening etter nytt regelverk skjermes helt for levealdersjusteringen, og dette bør også gjelde for alderspensjon opptjent etter gammelt regelverk. Det kan løses ved at forholdstallet som benyttes i beregningen av pensjonen settes til 1,000. Eventuelt ved å gi et skjermingstillegg som kompenserer for levealdersjusteringen.

Regulering av pensjon

Pensjonsutvalget foreslår å endre reguleringen av minsteytelsene under opptjening til å følge lønnsveksten, men at alle pensjoner under utbetaling skal reguleres med gjennomsnittet av lønns- og prisveksten.

Pensjonistforbundet krever at løpende pensjon og trygd skal være gjenstand for reelle forhandlinger med en ramme om lag lik lønnsveksten. Det er et viktig demokratisk prinsipp at landets 1,4 millioner pensjonister og trygdede sikres medinnflytelse over egen inntekt og levekår. Ved å innføre forhandlinger sikrer vi at inntektene til alderspensjonistene og trygdede ikke sakter akterut, og at vi har virkemidlene for å utjevne forskjeller og utrydde fattigdom blant de nevnte gruppene.

Etter pensjonsreformen i 2011 har pensjonistene fått en årlig underregulering av pensjonen på 0,75 prosent, frem til 2021. Pensjonistene har fått en svakere utvikling enn lønnstakere, og har i disse årene opplevd flere år med tapt kjøpekraft. I 2021 ble reguleringsregimet midlertidig endret til en regulering lik gjennomsnittet av lønns- og prisveksten, *men ikke høyere enn lønnsveksten*. Fra 2022 ble reguleringsregimet endret igjen, ved at pensjonene skal øke i takt med gjennomsnittet av lønns- og prisveksten, uten noen begrensning om å ikke overstige lønnsveksten. En regulering av pensjonene med gjennomsnittet av lønns- og prisveksten vil gi færre år med tapt kjøpekraft sammenlignet med regulering lik lønnsveksten fratrukket 0,75 prosent. Det er en forbedring, men regulering med gjennomsnittet innebærer fremdeles en underregulering. Gitt en langsiktig forventning om en årlig

reallønnsvekst på 1,5 prosent vil fremdeles pensjonistene få et fratrekk på 0,75 prosent årlig, sammenlignet med lønnsveksten.

Pensjonistforbundet er imot rigide reguleringsbestemmelser som fører til at pensjonister får dårligere oppgjør enn lønsmottakere, og som bidrar til å opprettholde og forsterke sosiale forskjeller. Lik prosentvis regulering fører til at de med høyere pensjoner får flere kroner i oppgjørene enn dem med lave pensjoner. Forhandlinger gir muligheten til omfordeling innenfor rammen, f.eks. gjennom generelle kronetillegg eller tillegg til dem med lavest pensjoner.

Etterlattepensjon for alderspensjonister over 67 år

I gammel alderspensjon (etter folketrygdens kapittel 19) kan etterlatte «arve» deler av pensjonsopptjeningen til avdøde, noe som gir en høyere alderspensjon enn egen pensjonsopptjening tilsier. Ordningen kalles «gjenlevendefordel» eller «gjenlevendetillegg». En slik ordning er ikke videreført i ny alderspensjon (etter folketrygdens kapittel 20), til tross for at dagens Stortingsflertall (Arbeiderpartiet, Senterpartiet, SV, Rødt og Miljøpartiet De Grønne) i desember 2020 stemte for en videreføring (se mindretallsforslag fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og SV i forbindelse med Innst. 128 L (2020-2021)).

I Pensjonsutvalgets rapport (NOU 2022: 7, s. 91) vises det til at departementets begrunnelse for å ikke videreføre ordningen i ny alderspensjon var at en avvikling av gjenlevendefordelene ville styrke kvinners arbeidsinsentiver. Samtidig mente departementet at ordningen hadde hatt uheldige fordelingsvirkninger.

Pensjonistforbundet mener begrunnelsen er syltynn. Det er etter vårt syn svært lite sannsynlig at gjenlevendefordeler i folketrygden vil svekke kvinners arbeidsinsentiver i nevneverdig grad. Vi tror ikke kvinner velger å jobbe mindre gjennom yrkeslivet fordi de kan få noe økt alderspensjon etter 67 år, dersom ektefellen dør. At ordningen har uheldige fordelingsvirkninger, er også direkte feil. Kvinner er i all hovedsak mottakere av gjenlevendetillegg, og kvinner har i gjennomsnitt lavere alderspensjon enn menn. Det betyr at ordningen tvert imot har gode fordelingsvirkninger. Ordningen utjevner kjønnsforskjeller, og hindrer et større fall i levestandard når ektefellen dør. Ved en tilpasning til ny folketrygd kan ordningen formes slik at den gir enda bedre fordelingsvirkninger enn ordningen i gammel folketrygd. Da spesielt ved å gi en større økning av pensjonen til etterlatte som har de laveste egenopptjente pensjonene.

«Reformen» av etterlatteytelsene for alderspensjonister er ikke sosialt bærekraftig. Den er kvinnefiendtlig og har svært uheldige fordelingsmessige konsekvenser. Pensjonistforbundet får mange bekymrede meldinger fra medlemmer som følge av at etterlatteytelsene skal utfases. Det gjelder spesielt enker, men også ektepar som ønsker trygghet for fremtiden når den ene ektefellen faller fra.

Pensjonistforbundet er sterkt bekymret for konsekvensene av utfasingen, spesielt med tanke på hvordan dette kan påvirke kjønnsforskjellene på sikt. Om lag 120 000 alderspensjonister mottok gjenlevendetillegg i 2020, og nær 95 prosent av disse var kvinner (kilde: Prop. 13 L (2020-2021) s. 85). I 2015 var gjennomsnittlig størrelse på gjenlevendetillegget om lag 38 000 kroner (kilde: NOU 2017: 3). For mange er tillegget helt nødvendig for at hverdagen går rundt økonomisk. Dersom denne reformen

ikke reverseres vil den økonomiske situasjonen for enker bli langt vanskeligere enn tidligere. Flere vil oppleve større fall i levestandard når ektefellen dør.

Endringene rammer ikke bare personer med pensjonsopptjening etter nytt regelverk. Det er også vedtatt at personer født i 1944 eller senere som mottar gjenlevendetillegg ikke lenger skal få oppregulert tillegget årlig. Tillegget skal holdes nominelt uendret. Tilleggets realverdi blir dermed redusert hvert år i takt med prisstigningen i samfunnet. Dette er en ny form for underregulering av alderspensjonen som er rettet kun mot etterlatte. Personer i årskullene 1954 til 1957 som har fått innvilget gjenlevendetillegg vil få redusert tillegget når alderspensjonen blir oppregulert. Vi forstår dette som at personene som berøres av dette kan oppleve flere år hvor samlet pensjon fra folketrygden ikke vil oppreguleres i det hele tatt.

Pensjonistforbundet er sterkt imot avviklingen av etterlatteytelsene til alderspensjonister i folketrygden, samt den manglende reguleringen for dem som mottar slike ytelser. Vi mener gjenlevendetillegget burde vært tilpasset og videreført i ny alderspensjon fra folketrygden, og med bedre fordelingsvirkninger for dem med de laveste pensjonene enn i det gamle regelverket. Det er i alle hovedsak kvinner som mottar gjenlevendetillegg, og en avvikling vil på sikt øke kjønnsforskjellene ved at kvinner får enda lavere gjennomsnittlig alderspensjon enn menn. Reguleringen av gjenlevendetillegget bør følge samme prinsipper som øvrig alderspensjon fra folketrygden.

Det har vært et mål at reformene av pensjonssystemet er basert på brede politiske forlik. Reformen av etterlatteytelsene i folketrygden ble imidlertid vedtatt av et svakt flertall. Solberg-regjeringen (H, V og KrF) vedtok i desember 2020, med støtte fra FrP, å utfase etterlatteytelsene for alderspensjonister i folketrygden. Det daværende mindretallet bestående av Arbeiderpartiet, Senterpartiet og SV var imot forslaget. Disse partiene har som kjent flertall i dag. Partiene Rødt og Miljøpartiet De Grønne stemte også imot utfasingen.

Vi ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag til nødvendige lovendringer som sikrer at dagens rettigheter til etterlatte alderspensjonister videreføres i reglene om ny alderspensjon fra folketrygden.

Vennlig hilsen

For Pensjonistforbundet

Arne Halaas
Generalsekretær

Sindre Farstad
Seniorrådgiver pensjon